

Gamle Richards konst att blifva rik och lycklig, m.m

Franklin, Benjamin,

78 G a Br.

Underwood,
Hwy. 6.
Cory.

Kungl. biblioteket

0 0000 000084946

ExA

Gamle Richards

Konst

att blifwa rik och lycklig;

m. m.

---

af

Benjamin Franklin.

Upsala,
tryckt hos Sv. P. Leffler 1838.

1. Gamle Richards konst att blifwa rik och lycklig.

Gunstige Läsare!

Jag har hört sägas, att ingenting ger en författare så stort nöje, som att finna sina arbeten med afkning återopade af andra. Döm dertföre, huru tillfredsstäld jag måste hafwa blifwit wid den händelse jag nu skall berätta. Jag stannade nyligen med min häst wid ett ställe, der mycket folk war församladt, att bewista en auktion på köpmannawaror. Medan man wäntade på försäljningens början, språkade man om de elaka tiderna; och en af de församlade wände sig till en tarfligt, men snyggt klädd gråhårsman: "Hwad säger ni, kära fader Abraham, om dessa tider? frågade han. Tror ni ej, att de dryga pålagorna alldeles förstöra landet? Hur skall man nånsin bli i stånd att utgöra dem? Hwad skulle ni råda oss till?" — Fader Abraham stod opp och swarade: "Will ni ha mitt råd, så skall jag gifwa det i korthet? "ty ett ord är nog för en klok man," som gamle Richard säger." De bådo honom enhälligt att yttra sin mening, och sedan de samlat sig omkring honom, började han med följande ord:

Mina wänner, utskylber och skatter äro wiserligen ganska swåra: men om de, som regeringen pålagt oss, woro de enda wi hade att betala, så skulle wi nog lättare afbörda oss dem. Men wi ha många desutom, som för någre af oss äro mycket mera påkostande. Wi beskattas dubbelt så mycket af vår lättja, tre gånger så mycket af vårt högmod och fyra gånger så mycket af vår dårskap; och från dessa pålagor kan ingen Kommitte befria oss, ej heller lindra dem genom någon nedsättning. Låt oss emellertid lyssna till goda råd, och måhända kan då något göras för oss. "Gud hjälper den, som hjälper sig sjelf", säger gamle Richard.

1. En regering, som ålade folket att i dess tjänst tillbringa tiondedelen af sin tid, skulle anses

för hård och obillig. Men syflolösheten besfattar mången af oss mycket högre. Lättja ädrager sjukdomar, genom hvilka lifwet förkortas. "Lättja, ut rosten, fräter mera än bruket nöter. En nyckel, som ständigt nyttjas, är alltid blank", säger gamle Richard. Men om ditt lif är dig kärt, så förspill ej tiden, ty tiden är det ämne, hwaraf lifwet består, säger gamle Richard. — Huru mycket förlora vi ej genom längre sofswande än som behöfves? man glömmar, att "den sofswande råfwen tar inga höns, och att vi nog få sofwa i grafwen," som gamle Richard säger.

Om tiden är det dyrbaraste af allt, måste slöseri med tiden vara den största misshushållning, enligt gamle Richards ord; ty, som han på ett annat ställe yttrar sig, förlorad tid kan aldrig återfås, och hvad vi kalla tid nog befinnes alltid för litet. Låt oss dertfore bli werksamma, och werksamma i gagnande företag, så skola vi genom slit uträtta mera med mindre bryderi. "Sensfärdighet gör allting swårt, men idoghet allting lätt. Den, som stiger sent opp, nödgas gå på hela dagen, och skall ändå knappt medhinna sitt arbete till natten. Sensfärdigheten framsläpar sig så långsamt, att den snart upphines af fattigdomen. Drif på dina göromål, och låt icke dem drifwa på dig. Tidigt i säng och tidigt opp, ger kloshet, rikdom och helsosam kropp", som gamle Richard säger.

"Hwar till tjänar det då att önska och hoppas bättre tider? Tiderna bli nog bättre, om vi bättre bestyra oss själwa. "Idoghet behöfwer ingenting önska, och den, som lefwer på hoppet, skall dö fastande. Förutan möda fås ingen föda, och ingenting utan besvär; och hjelp mig, min hand, ty jag äger ej land," — eller om jag äger, är det hårdt besattadt. — Den som lärt ett handwerk, äger ett säkert kapital, och den som har en syfla, äger både utkomst och heder, som gamle Richard säger; men handverket måste drifwas, och syflan wäl flötas, annars sätter oss ingendera i stånd att utgöra våra skatter. Den idoge slipper swälta; ty innom slitig mans dörr tittar hungren wäl in,

men vågar ej stiga öfver tröskeln. Ej heller fruktar han påhelsing af länsmän och stadsbetjenter; ty "idoghet betalar gäld, men förtwislan öfer den." Swad mer, om du ej hittat någon skatt eller icke fått testamente af någon rik släktinge: "flit är lyckans moder, och Gud ger den idoge allt. Odla din jord medan den late drömmer, och du får säd så att du både säljer och gömmer." Arbeta i dag; ty du vet ej hwad som kan hindra i morgon. "Ett i dag är bättre än två i morgon," säger gamle Richard; och vidare: "uppskjut ej till morgondagen hwad du kan göra i dag." Om du wore ett tjenstehjon, skulle du ej blygas, om en god husbonde kom på dig med lättja? Är du icke nu din egen herre? Blygs då för dig sjelf att vara lat när du har så mycket ogjort för dig för de dina, för din Konung och ditt fädernesland. Spara dig icke när du skall arbeta; kom ihog, att "en fatt med wantar på, fångar inga möß," som gamle Richard säger. Det är sant, mycket skall göras, och kanske har du swaga händer; men håll stadigt uti, och du skall vinna mycken framgång; ty "droppen urhålfar slutligen stenen, med tålmod och oförtrutenhet söndergnager rättan klaståget, och af hugg, täta och små, fälles eken ändå."

"Någon ibland er torde inwända: "Skall man då aldrig göra sig en maklig dag?" Jag skall berätta för dig, min vän, hwad gamle Richard säger: "Använd din tid wäl, om du will förtjena makliga dagar, och förspill ingen timma, då du ej är säker om minuten." Ledighet är en tid att göra något nyttigt, och denna ledighet skall den slitige vinna, men aldrig den late; ty "maklig lefnad och lättfull lefnad äro två olika ting. Mången tycker sig kunna lefwa blott af sitt qwicka hufvud, utan att arbeta; men han kommer slutligen tillkorta genom bristande förråd;" idoghet beremot ger trefnad, wälstånd och aktning. "Fly nöjena, och de skola följa dig. Den som spinner slitigt, har skäpet fullt; och nu då jag skaffat mig led och får, hör jag god morgon ehwart jag går."

2. Men ej nog med, att man är om sig: man måste tillika vara ihärdig, stadig och sorgfällig, sjelf se till sina saker och ej lita för mycket på andra. Ty gamle Richard har rätt, då han säger: "Säg såg aldrig ett träd och en familj triswas så wäl efter täta omflyttningar, som de, hwilka stannat quar på samma ställe." Widare: "Tre flyttningar äro så swåra som en eldswåda," och widare: "Den rätt och wäl sin syhla sköter, ser lugnt emot hwad helst som möter." Och ytterligare: "Will du ha ditt ärende uträttadt, så gå sjelf: hwarom icke, så sticka." Och slutligen:

"Du bör sjelf, skall plogen gå,
Köra, eller hålla på."

Husbondens öga uträttar mera, än båda hans händer. Brist på tillsyn gör oss större skada än brist på insigt. Den, som ej ser till sitt arbetsfolk, lemnar dem sin pung öppen." För mycken tillit till andra har beredt mångens undergång; ty i denna werlden tar man sig fram, icke så lätt genom förtroende som genom mistroende. Man uträttar allting bäst genom egen omsorg; ty will man hafwa en trogen tjenare, och som man tycker om, så bör man wara sin egen dräng. En liten försummelse kan wälla stor skada. För bristande söm gick hästskon förlorad; detta medförde hästens och slutligen ryttarens förlust, ty fienden hann opp honom och slog honom ihjäl — hwilket ej händt, om man i rättan tid sett efter ett hästskosöm.

III. Så mycket, mina wänner, om idoghet, och om tillsyn wid våra förrättningar; men dertill måste wi lägga tarflighet, om wi wilje tillkonda war idoghet större framgång. Den som ej förstår att spara i den mån han förtjenar, kan arbeta sig förderwad, utan att lemna efter sig ett halfböre. "Ett läckert köl gör ett magert testamente;" och, som gamle Richard säger:

"Mången egendom
gick just som den kom,
för det herrn i huset
gick ständigt i ruset,

och frun i sin glans
till nöjen och dans,
i stället att, som en god matmor och quinna,
se sjelf till sitt hushåll, sy, wäswa och spinna.”
”Will du bli rik, så tänk på att spara, så wäl
som att förwärfwa. Indierne hafwa ej riktat
Spanien, ty utgifterne öfwerfliga inkomsterna.”

Bort derföre med edra kostbara dårskaper,
och I skolen slippa att klaga så mycket öfwer swå-
ra tider, dryga utskyllder och stora hushållsutgifter;
ty, som gamle Richard säger, ”genom quinnor, win,
spel och bedrägeri hopsmälter förmögenheten och
ökas behöfwen.” Och widare: ”Det som åtgår för
en enda last, wore tillräckligt till twenne barns upp-
fostran.” I tron kan hända, att en kopp the, ett
glas punsch då och då, litet läckrare föda, en nå-
got finare klädning, ett och annat kalas, ej mycket
betyda; men kommen ihog hwad gamle Richard
säger: ”Många bäckar små göra en stor å.” Utken
er för små utgifter; ”en liten läcka sänker slutligen
största skepp. Den kräsna gommens slaf får gripa
sist till säck och staf. Narren betalar rätterna och
den floke förtår dem.” —

I ären nu här församlade att bewista försäljningen
af allahanda köpmanskram och galanterisaker. Dessa
saker fallen I goda, men tagen I er ej tillwara,
bli de för många af er onda. Man hoppas få dem
till godt pris, och kanhända gå de bort under deras
wanliga värde; men I betalen dem alltid för dyrt,
om I ej behöfwen dem. Kommen ihog gamle
Richards ord: ”Köp det du ej behöfwer, och du skall
snart nödgas sälja det du behöfwer.” Betänk dig
alltid litet innan du slutar ett godt köp. Kanste är
det goda priset endast skenbart och ej verkligt; eller
kan handelsn, derigenom att den gör dig medellös
för ditt egentliga yrke, förorsaka dig mera skada
än nytta. Godt köp lockar penningen ur fickan;
men mängen har och derigenom kommit på knelen.
Det är dåraktigt att lägga ut penningar för att
bli ångerköpt: likwäl begås denna dårskap dagligen

på auktioner, derföre att man ej tänker på den gamle Richard. "Mången swälter sin Propp för en siden-salopp, ja, tager brödet ur egna barns mun, för att hosfvera öfwer sitt stånd." Siden och tast, skarlakan och sammet, utsläcka elden på köksspisen, som gamle Richard säger. Dessa, långt ifrån att vara förnödenheter, kunna knappt få namn af bequämligheter; likwäl åtrår man dem blott derföre, att de lysa för ögat. — Genom dessa och andra obetänksamheter blir den förmögne försatt i fattigdom, och twungen att taga på borgen hos dem, som han förut knappt wille se, men som genom idoghet och tarflighet hållit sitt wälstånd wid makt. Detta bewisar klart gamle Richards sats, att "en bonde på benen står högre än en herreman på knän." Kan hända har man ärft en liten egendom, liksom utan att weta hur man kommit åt den, och tänker derföre: "nu är det klart, och kan aldrig bli mulet; jag har temlig förmögenhet, hwad will då en och annan liten utgift säga?" Men, som gamle Richard säger, tar man alltid mjöl ur tunnan utan att lägga något dit igen, så när man snart botten. När brunnen är uttorkad, wet man först hwad watten är wärdt." Men detta hade man kunnat weta förut, om man följt hans råd: "Will du weta, hwad wärde penningar äga, så gå och försök att låna några. Lånetwång är sorgens gång, och den som går i borgen, går tillika i sorgen", hwilket den äfwen werkligen gör, som lånar till sådant folk, och hwilket han nog får erfara, när han kräfwer lånet tillbaka; ty "man lånar sin wän, och kräfwer sin owän," som gamle Richard säger. Gubben ger för öfrigt ett ganska helsosamt råd:

"All grantåt är förderfwets sak;

spörj pungen först, och sen din smak."

"Högmodet är en likså poekande tiggare, som behofwet, och en god del mera oförstånd." Har du köpt något grant får du köpa tio gånger mera, för att passa det ena efter det andra; "men, säger gamle Richard, det är lättare att kufwa första begäret, än att tillfredsställa alla derpå följande; och

det är likså stor dårskap för den fattige att efterapa den rike, som för grodan att vilja swälla till lika storlek med oren."

"Stora skepp må styra långt från land, men små bli wacker inwid strand."

Sådan dårskap får litwål snart sitt straff; ty, som gamle Richard säger, högmödet, som spisar middag med sáfången, äter aften med föraktet; stoltheten intog frukost med öfwerflödet, middag med fattigdomen och aften med ärelösheten." Och hwartill gagnar omsider detta skrytsamma högmöde, för hwilket så mycket wågas, så mycket uthärdas? Det kan ej befrämja helsan eller lindra mödorna: det öker ej vårt personliga värde; det väcker blott afund och tillskyndar oss misöden.

Men hwilken galenskap, att sätta sig i skuld för sådana umbärliga saker! Wilkoren wid auktionen i dag äro ser månaders kredit, och denna omständighet har kanhända lockat en del af oss hit, emedan wi icke äga reda penningar att tillgå och nu hoppas få granna saker dem förutan. Men betänken wäl hwad I gören, när I sätten er i skuld: I lemnen er frihet i en annans wäld. Kunnen I ej betala till utsatt tid, så måsten I blygas hwar gång I möten er borgenär; I darren omwilkforligt, när I talen med honom; I nöddgens tillgripa usla undanslyfter, lama ursäkter, och småningom förloren I all trowärdighet och nedsjunken rakt till wanäran af grof och påtaglig lögn; ty "lögn är den andra lasten, liksom att sätta sig i skuld är den första," som gamle Richard säger. Och vidare: "lögnen sitter utmed gälben bakpå sadeln." En fri man borde ej frukta att se och tilltala hwem som helst, men armodet fränröfwar menniskan ofta allt mod och sjelfstillit. "En tom säck står icke gerna upprätt", säger gamle Richard. — Hwad skullen I tänka om en Furste eller en Regering, som, wid straff af fängelse eller slafweri, förbjöde er att kläda er som ståndspersoner? Skullen I ej säga, att I ären ett fritt folk, och ägen rätt att kläda er efter eget tycke, och att ett sådant förbud wore en kränkning af edra

fri- och rättigheter, och regeringen tyrannisk? Och likväl ären I i begrepp att underkasta er ett sådant tyranni, när I sätten er i skuld för en grann klädning. Er borgenär har rättighet att, när han behagar, beröfwa er friheten, att låta insätta er, kanhända för lifstiden, om I ej blifwen i stånd att betala honom. När I gjort er handel, tänken I till äfventyrs litet eller intet på betalningen; men, som gamle Richard säger, "borgenärer ha bättre minne än skuldenärer. Borgenärer äro ett widflöpigt slagte, stora iakttagare af förfallotid och utsatta dagar." Betalningsterminen kommer innan I tänkt derpå, och I blifwen kräfde förrän I hunnit bereda er till betalning; eller, om än I tänkt på er skuld, skall likväl den termin, som i början syntes er så lång, snart wisa sig oändligen kort: tiden har då fått wingar wid hälarne såwål som wid skuldrorna. "Fastlagen blir kort för den, hwars skuld måste betalas till påsken." För det närwarande anfen I er kanhända i trefliga omständigheter, och att I, utan synnerlig följd, kunnen tillåta er en liten utswäfning; men

"Den gör wäl, som tibatigt sparar
för behof och älderdom en skatt:
ty det är en gifwen sanning, att
morgonsoln till quällen ej warar."

Hwad man kan förtjena, beror af omständigheter och är osäkert; deremot äro utgifterne beständiga och säkra. "Det är lättare att bugga twenne spisar, än hålla eld på en," som gamle Richard säger. Derföre hellre gå till sängs utan aftenmat, än sitta opp med skuld. Förwärfwa så mycket du ärligt förmar, och spar på hwad du förwärfwat! Detta är den rätta hemligheten, att förwandla bly till guld. Har du funnit denna de wijas sten, så behöfwer du ej klaga öfwer dyra tider eller swårigheten att betala dina skatter.

IV. Så, mina wänner, lnda förnuftets och kloshetens läror. Men, framför allt, lisen ej för mycket på er egen idoghet, swårighet och förfäktighet. De äro wisserligen förträffliga saker; men utan

Guds wälsignelse hjälpa de er föga. Bedjen derföre ödmjukt om denna wälsignelse, och wisen er icke obarmhertige mot dem, som tyckas wera i saknad deraf, utan hasten till deras hjälp och tröst. Kommen ihog att Job led, men blef sedermera dubbelt lycklig.

Och nu, till slut: "Erfarenheten, säger gamle Richard, är en byr läromästare, men den ende af hwilken lärar kunna lära;" ty det är en sanning, att "man kan wäl ge råd, men ej förmågan att följa dem", och "den, som ej will låta sig råda, kan ej heller hjälpas," och widare att "den som skäl ej taga will, får ofta släppa ryggen till."

Här slutade Gubben sitt tal. Man erkände enhälligt, att han hade rätt i allt hwad han sagt, men likwäl gjorde man genast twertemot, liksom det varit en wanlig predikan; ty auktionen öppnades, och man begynte bjuda och köpa orimligt. — Jag fann emellertid, att den gode Gubben hade wäl studerat mina almanackor, och gjort sig god nytta af allt hwad jag i 25 års tid framställt i detta ämne. Att han så ofta upprepade mitt namn, torde förefallit mången tråkigt, men min sáfänga fann sig deraf oändligen smickrad, oaktadt mitt medvetande att ej tiondedelen af den kloshet, han tillade mig, war min, utan fastner en arvsöfning på det sunda förnufters sält, från alla åldrar och alla nationer. Emellertid beslöt jag att braga fördel af detta genljud. Förut hade jag föresatt mig att köpa mig kläde till en ny rock; men jag gick min wäg med beslut att ännu längre slita min gamla. Will du, min Läsare, fatta ett lika beslut, så vinner du derwid lika så mycket som

Din tjenstwillige

Gamle Richard.

---

2. Konsten att alltid vara stadd wid god Kassa.

Närvarande tid, då klagan öfwer penningebrist är så allmän, skall ofwinnämde konst utan twiswel blifwa ganska wälkommen. Dem som beswäras af en sådan brist, will jag derföre lära den sanna hemligheten att skaffa sig penningar och alltid hafwa sina fickor dermed wäl försedda. Twenne enkla reglo, om de noga iakttagas, utgöra hela konsten.

Den första: Wäl redlighet och idoghet till ditt beständiga sällskap, och

Den andra: Gif alltid ut en skilling mindre än din rena infömsl.

Då skall din strumpna penningpung snart börja swälla, och aldrig mer jemra sig öfwer twisnot; ej heller skola kreditorer flymsa dig, intet behof skall trcka dig, ingen hunger plåga dig, eller nakenhet göra dig trusen. Hela himlakwalfwet skall synas dig klarare, och glädjen uppwälla i hwarje wrå af ditt hjerta. Föli derföre dessa reglor och blif lycklig. Drif sorgens bleka hamn från din själ, och les oberöende. Då blir du en Man, och behöfwer ej wän: ha bort ansigtet när den rike nalkos dig, eller kån: no smärton af att synas liten, när lyckans söner gå wid din höggra sida; ty sjelfständighet, antingen du äger mycket eller litet, är wälstånd, och sätter dig på lika fot med den stoltaste riddersman. War derföre wis, och låt idogheten wandra med dig hand i hand från morgonen och till den stund, då afson: flockan fallar dig till hwila. Låt redlighet andas i ditt bröst, och glöm aldrig att försälra dig om en skilling i behåll sedan alla dina utgifter äro af: räknade och betalte. Då skall du uppnå höjden af jordis lycksalighet, och sjelfständighet skall blifwa din stölb och ditt harnest, din hjelm och din krona; då

Kan du gå trygg och rak, och behöfwer icke buga dig
för en sidentlåd utling derföre, att han har rike-
domar, och aldrig skall du nödgas smälta en skymf
derföre, att den som förolämpar dig bär en bril-
jantring på fingret.
